Svar, på Herr Biskop Wingårds Tal, af Akademiens Direktör, Herr Joh. Henr. Kellgren

Bokutgåva

Texten ingår i *Svenska Akademiens Handlingar Ifrån År 1786. Första delen*, s. 156–160. Tryckt hos Carl Deleen och J.G. Forsgren, Stockholm 1801.

SVAR,

på Herr Biskop Wingårds *Tal, af Akademiens Direktör, Herr* Joh. Henr. Kellgren.

Min Herre!

»Den, som på ett sällsamt sätt, med all välta»lighetens behaglighet, tolkat de Himmelska »sanningar, och tjent språket och smaken, då »han med ovanliga gåfvor uppfyllt det vigtiga kall »han bekläder».... Det är om Er, min Herre, som detta loford fälldes, här på detta rum, i den mest lysande samling, och af den yppersta Domaren öfver snille och förtjenst. Honom som oss kallat, styr och beskyddar. Ni var ej nog lycklig, att då närvarande få emottaga denna stämpel af ära, men den förvaras i våra Handlingar, åt er egen åsyn och tidernas åminnelse. Mig anstår ej, såsom tolk af Akademiens tankesätt, vilja höja ett beröm som en Konung gifvit, eller bevittna en förtjenst som hela allmänheten tyder, helst på en ort, som ännu liftigt bevarar både minnet af er vältalighet, och frukten af er själavård. Få lära finnas bland denna talrika församling, som ej ofta med rörda hjertan och förbättrade seder, alltid med ett mera upplyst förstånd och tillfredsställd smak, återkommit från det Tempel, der Herrens vilja förkunnades af er röst.

Huru lyckligt, om den alltid blifvit tolkad med samma skicklighet! Ty vi tvifla ej derpå: Nådens verkning, icke mindre än all sannings, är att öfvertyga och röra. Öfvertygelsen blifver större och lättare, i samma mån, som sanningens skäl föreställas med styrka, ljus, ordning och behag. Intrycket lika så, i mån af den vigt hon synes äga på vår lycksalighet. Antingen behöfver nu Gudaläran ingen tolk, eller måste dess verkan mycket bero af deras skicklighet, som den föreställa.

Det är sant, att detta förhållande ej är lika på alla tider och ställen; att läraren måste lämpa sitt föreställningssätt efter åhörarens upplysning; att fordomdags i en barbarisk ålder, och ännu i dag bland en okunnig menighet, den högre vältalighetens prydnad och behag dels voro onyttiga, dels ock kanhända skadeliga. Men vi tala endast här om den tid hvari vi lefva, om den sanna vältalighet, som vet att ställa sig på sitt rum, och som annorledes ej vore det.

Hurudan bör då den Andeliga Vältaligheten vara? Detta, min Herre, är hvad ni utredt i edert Tal.

En Författare har anmärkt, att menniskorna aldrig kunna hinna till det sanna, i hvad slag som helst, utan att förut hafva genomvandrat allt det falska och orimliga i samma väg. Hvad glad förhoppning böra vi då äga, att snart hafva uppnått det fullkomliga i vårt predikosätt!

Eller finnes väl mer några afvikningar att göra, några fel att lära känna? Jag må icke tala om det falska val,

af ämnen, som länge gjort, att man uppehållit sig mer vid det öfvernaturliga som bör vördas, än det naturliga som kan fattas, mer vid miraklerna som förvåna, än lärdomar som förbättra, mer vid inbillningens än hjertats föremål. Men i hvilka orimliga former har man ej klädt dessa ämnen? Än, för att ej afvika från Guds rena ord, ej utspäda dess innehåll med mennisko tillsatser; har man nöjt sig med, att uppställa en lång samling af Skriftens språk, i en annan ordning än de der hvarann följa, och således ofta utan all ordning: än, för att skryta med en vidsträckt lärdom, blandat utan anständighet det Gudomliga med det verldsliga, det Christna med det hedniska, ljus med mörker; påkallat Plato att förklara Treenigheten, anfört Ovidius i läran om Skapelsen, sammanbragt propheter, philosopher, apostlar och klassiske auktorer: än åter, för att röja en inbillad rikedom i eget snille, utvalt ett enda språk ur Skriften, ett enfaldigt uttryck af några få rader, uttänt det samma till flera arks afhandling, dränkt dess styrka i en flod af ord, visat vigten af hvar bokstaf, delt och åter delt hvad ej ägt några delar, och sorgfälligt förklarat hvad redan förut ägt all möjelig tydlighet.

Hvad åter Stylen egenteligen angår, tyckes den i andelig som i verldslig vältalighet, redan hafva varit allt hvad den icke bör vara. Huru länge har man ej sökt det konstlade och besynnerliga, innan man stannat vid det enkla, naturens. Man har ej kunnat föreställa sig, att det fullkomliga i alla slag vore det närmaste att tillgå, vore det som instämde med hvar menniskas begrepp, som ingick i hvar mans känsla. Häraf denna spända orientaliska styl, som så illa passar till våra nordiska tungomål, dessa slösade bilder som förvilla förståndet, stora phraser som ej säga något, tvungna liknelser som ej lära något, blomster som qväfva tankan, utrop som kyla själen, Lagen framställd i epigrammer, och Evangelium i gåtor.

Lägger man härtill allt det tvungna i utförandet af hvad så orimligt blifvit sammansatt, det våldsamma i rösten, det löjeliga i åtbörden; så torde man häruti, om ej finna en ursäkt, dock igenkänna en orsak, till den vackra verldens försummade kyrkogång. Kan hända har man oftare ägt skäl att beklaga, än förifra sig deröfver. Det är sannerligen svårt för en upplyst man, i fall icke omöjeligt, att hämta uppbyggelse för sin själ på ett rum, der smaken, örat och ögat tillika såras.

Denna tid är förbi. Den Andeliga talekonsten har, lika med de öfriga Vitterhetsdelar, på en ganska kort tid gjort ansenliga framsteg. Det är ej mera rart, att i hufvudstadens tempel höra de vackraste vältalighets prof. Om den högsta grad af fullkomlighet ännu återstår, om Sverige ännu hoppas en Massilon och Bossuet, om i synnerhet ännu fordras, att den goda smaken äfven i landsorterne mer allmänt måtte utbredas; så är det af Er, vittre män, Kyrkans hufvud, af edra gifna exempel, edert fortfarande nit, som Konungen väntar denna nya ära för sitt land och sin regering.

* * *

Digitaliserad av Litteraturbanken.

Konverterad av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/littbank-KellgrenJH_SvarPaWingard.

Filen skapad 2018-12-13 18:40:22.605606